

מיכל גבעוני

קץ התקינות

מן קצר לפני השבעה באוקטובר שלמה מחקר שארך מספר שנים. המחקר עסוק בפוליטיקה של התקווה והייאוש, בבחן את השפעתן של נסיגת העתיד ושל התקינות והדשות שאופיינית לה על החיים הפוליטיים בישראל ובמקומות אחרים, והראות כיצד התקנות לבירליות ו프로그램יות לשינוי מתארגנות מחדש, אם לא בלתי אפשרי, לעגן אותן בנסיבות ריאליות. בתחום המחשה הביקורתית אפשר למצוא בשנים האחרונות אינספור תמרונים מושגים שנעודו לבסס את התקווה מחדש, תחת שמות כגון התקווה רדיקלית או התקווה בחוסר התקווה. המאמץ להציג את התקווה הוא המענה הסטנדרטי של מחשבה זו לדודז'ן, לייש, לבבול ולאוזלת יד שנובעים ממשבר האקלים, מעליית הימין הפופוליסטי ומהשתרשות הקפיטליזם הניאו-ilibרלי. אחת ממטרות המחקר הייתה להציג חלופה שיטתית לעמדת שרוואה בתקווה סعد שיש לפתחו כדי להתמודד עם עתיד שאינו מבטיח טובות, ולשם כך הוא הנدس לאחרור את העיסוק בתקווה ועמד על המוצבים האפקטיביים שמצוינים אותו. המחקר, שפורסם בספר **עתיד לשעבר: מדריך תיאורטי לחימם במבי סטום**, ואשר ראה אור בדצמבר 2023, התבוסט על גוף עשיר ואקלקטיב של כתיבה מתחומי תיאוריות האפקט, התיאוריה הקוורית, הפסיכואנאליזה והמחשبة הפמיניסטית, שמtbodyן באופן עמוק וסלחני בנסיבות רגשות שלא מרבים לדבר עליון, שנתפסות כשם נרדף לתבוסתנות ולכינעה.

גוף כתיבה זה, שאני מציעה לכנותו "מחשבת התמעטוות", מספק את אחד הדיקנאות העשירים והמדויקים ביותר של ההווה הפוליטי בשדה התיאוריה העכשוויות. אף שישנם הבדלים רבים בין העבודות שאני דנה בהן, ככל מהות תחושות מעוכבות של שיתוך, אוזלת יד וחוסר אונים כתולדה ריאלית של מצב עניינים חברתי ופוליטי, ולא כביתי פתולוגי לויתור ולכישלון. עבודות אלה עליה כי הרגשות בעצימות נמכה, שאין

מוציאות פורקן בפועלה, ממלאות בחים החברתיים והפוליטיים תפקיד מרכזי לא פחות מזה שמלאים וѓשות עזים וקטיביים. המסר האמץ של מחשבת ההת�עות הוא שאותו הפעולה והפעלנות שהתרגלו לנו זהותם עם החיים הפוליטיים אינו מיטיב בהכרח איתם ואיתנו. לפי מחשבה זו, במביי הסתום שמאפיין את תקופת הליברליזם המאוחר, מלחמים מאולתרים שנעודו לתחזק יכולות מדיניות אינן נופלים בערכם מההתנגדות והMRI שתנוגות חברתיות והגויות רדיקליות מעולות על נס.

העיסוק של מחשבת ההתמעות ברגשות הכביה וביכולת הפעולה המעוכבת בעידן שלנו היה מקור ההשראה למחקר, והגשתה של מחשבה זו לקרהי וקוראות העברית הייתה אחת ממטרות הספר שכתבתי. אין לי ספק שמחשבה זו סייפה כלים מדויקים לפענוח הרגשות הפוליטית בישראל, بما שכינויו בפתח הדבר המתווך בספר, שנוסף לו לאחר השבעה באוקטובר – "היום שלפנוי". מחשבת ההתמעות מבירה שהלימבו, שנודע בישראל בכינוי העמום "המצב", אינו מצב חולף, אלא מאפיין מבני של החיים הפוליטיים העכשוויים. היא מראה שהסחרור המשמעותיים שהם נקלעים אליו הוא תולדת צפואה של התפוגגות הבלתי-היפה של הבטחות הפוליטיות ושל תרטיית השינוי והסחרור המוכרים. האבחנהalan-מעודדת זאת אינה מובילה את מחשבת ההתמעות, ואני צריכה להוביל אותנו להשלמה עם המצב הקיים, אבל היא מזינה התבוננות מפוכחת ביכולת הפעולה הפוליטית ובמה שאפשר לעשות ביחס אליו. אחד השימושים שמחשבת ההתמעות מלמדת הוא ש>w, בפוליטיקה וביחס אליה, לפני שניכר באמת המרה על נסיגת העתיד: למרות הקושי העמוק להפניהם את הנטייה של החיים הפוליטיים להסתחרר במעגל סגור, אין לנו ברירה אלא למצוא דרכי להסתגל אליה.

זמן שחלף ממועד צאתו לאור של ספרי **עתיד לשעבר**, לא הרוביי לדבר עליו. נמנעת מכך לא מפני שסבירתי שמחשבת ההתמעות טעונה, אלא דווקא משום שאירועי התקופה הוכיחו עד כמה היא תקפה. האבחנות של מחשבת ההתמעות – שלפיהן התקווה רעליה, העתיד מצוי מאחורינו, וספק אם יש לנו יכולת לפרוץ את המביי הסתום – היו הדבר האחרון שהliberalים והشمאלנים שנוטרו בינינו היו מעוניינים לשמור בחודשי המלחמה הראשונים. באותו הזמן נדמה היה שיש דבר אחד שקבוצות שונות בחברה בישראל מסכימות עליו, והוא שהטראומה של השבעה באוקטובר היא נקודת מפנה ופתח לשינוי פוליטי מהותי. בחוגי הימין נקשרו הציפייה הזאת, ועדיין נקשרת, לחידוש ההתנהלות ברציפות עזה, לטרנספר מואץ של היליות פלسطينיות, ולתוכניות לשינוי הסטאטוס quo בהר הבית. בחוגים הליברליים היה תרגמה להופעה המיוחלת של תנועת מהאה המונית

שתדיח את ממשלה הימין, תשים קע לשלוונו של בני민 נתניהו ותמגר את השחיתות וההפקה השלטונית. בחוגים של מה שנוצר מהشمאל התפרשו הטבה והמלחמה כהזדמנויות לפריצת דרך מדינית, שתאפשר בזכותו הלחצים הבין-לאומיים שהאסון עתיד להוביל אליהם. המשותף לכל הצייפות הללו היה ההרבה של מחשבה בלתי-נסבלת אחת – המחשבה שהיום שאחרי כבר החל, וכי הוא אינו אלא גרסה אלימה ומדמתה פי כמה של היום שלפני.

מחשבת ההתמעטוות, ובעיקר עבודתם¹ של לורן ברלנט, שאליה אני מתייחסת בהרחבה בספר, ערה לקשי לעכל את המבויסתום, ועומדת על הערך שטמוני בהבטחות לא מקיימות במצב חסר אופק.¹ מושג המפתח שטובעים ות ברלנט, "אופטימיות אכזרית", מסביר כיצד ציפיות לשינוי מציאות לעמוד בעין חרף כל תמרורי האזהרה שהמציאות מספקת. האופטימיות האכזרית – מבנה רעל ומקיים כאחד של ציפייה ותקווה – היא הבסיס למה שנחוווה כהסתగות למציאות תמורה ומערערת. הפשרה וההונאה העצמית שליליה המושג מצבי קשורות לנטייה להיאחז באידיאות ובשאייפות שמספקות עיגון בעולם, גם כאשר תסרייטי ההבטחה שנקשרים בהן נפרמים נגד עינינו. האופטימיות האכזרית יכולה להשביר מדוע האסון הפליטי שהליך והפתח עם ההרג ההמוני, הרס המסייע וההרעבה בעזה, הדחיה הפושעת של עסקה להשבת החוטפים, העקירה המתמשכת של המוני יישראליים ויישראליות מביתם, הקצנה בחברה הישראלית והכוונות הגלויות להמשיך במלחמה רב-חיזיתית לאורך שנים – כל אלה לא הצליחו לכרטס בציפיות ובתקנות של המלחנה הליברלי ושל חלק מקבוצות השמאלי בחודשים הראשונים למלחמה. אלא שבchodשים האחרונים נדמה שהמושג זה, ולצדו חלק נכבד מארגון הכללים האפקטיבי של מחשבת ההתמעטוות, הולך ומאביד מגע עם המציאות האסונית בישראל-פלסטין. הידידותות המהירה והבלתי-נשלtot אל התהום מmirrah את התקנות הפלשות למפנה ושינוי בתקופה אחרת, נואשת וקודרת פי כמה – התקופה למנוע קע פוליטי בלתי-הפיק שכבר מצוי בעיצומו.

רבים ורבות מאייתנו לא יתקשו להזדהות עם האמרה המיויחסת לנוין – "ישנם שעורים שלא קורה בהם דבר, וישנם שבועות שקוראים בהם עשרים". רعيית האדמה המתמשכת שבאנו חכנו לכבודות מגוללת, כך נדמה, את תחשויות הבלבול והתקינות שהכרנו בתחשות חוזרות ונשנות של תדעה ותימהון. ההפיכה של הבלתי-נחתפס לחלק שגור ממציאות

1 בהתאם לבקשתם של לורן ברלנט, כינוי הגוף המיוחסים להם. מופיעים כאן בלשון רביםות.

חינו מאיימת על תחושת המשות באופן עמוק, וגורמת לאירועי התקופה להיחוות כסיווט שאיננו מצילחות להתעורר ממנו. הרגשות מסוגן של התדהמה והתיימה אין משלבות בטבעיות במניפת ההרגשות המינוריות שמחשבת ההתמימות מבליטה. בשונה מהרגשות הרקע העמומות ונטולות האיכות הדרמטית שהיא מבקשת לפענה ולהקשר, מדובר בהרגשות משתקות וعزות אחד – הרגשות שימושיים להכותו חרב הופעתן החזרתית. לשף האפקטיבי שנחצה בחלקים מסוימים בחברה בישראל בחודשים האחרונים, שימוש הטראומה מספק לו הסבר חלק, אין מקום במחשבת ההתמימות, ולא במקרה. מטרותיה העיקריות הן לסייע את הערך של טקטיות התמודדות יומיומיות וטריויאליות עם ריגילות משברית, ולהסיט את תשומת הלב מהairoו הטרואמי ומהאלימות הבוטה שלו אל השחיקה האיטית בחזוקות החיים שאופיינית לעידן הליברליזם המאוחר. כתוצאהו לכך, המעבר מהרוגילות המשברית לאסון הנורא, וההתנרגמות המערערת שלו כרוגילות החדשיה, אינם מצב שהוא מעמידה נגד עיניה. ניסיונה הרاوي לפצח את התקיעות, שהפכה למטריצה הרגשית של חברות רבות, מטעש את המוצא הנורא ממנו, מתעלם מכוחות ההרס הדינמיים שימושיים לבחווש בה, ומצביע אותה כמצב סטטי יותר מכפי שהיא למעשה.

על רקע האסון המתגלל בישראל-פלסטין, הפסיכיות של מחשבת ההתמימות נראהית אופטימית יתר על המידה. אבל בכך לא מסתכם הפערים שזיהיתי בדיעד בין גוף המחשבה המקורי והמרושים זהה ובין המיציאות הפסיכו-פוליטיות המקומית. הפערים הללו נוגעים גם לתקנות של הציבור הליברלי בישראל, שבחשורת מחשבת ההתמימות טיפולתי בהן בספר בכפפות של nisi. מאז החורף הקודם, הציבור הליברלי מתמודד עם מה שהוא חווה כך העתיד מבחןתו באופן דרייקוטבי שנע בין חרדה משתתקת למחאה מלאיבה. מאבקו העצמתי נגד היפהça המשפטית היה נקודת השיא, ואולי האקורד האחרון, ברגע מה עקבית שהחלה לפני כעשור – עלייתה של פוליטיקה ששמה את התקווה בראש מעיניה ומציגה את חידושה כתכילת שעומדת בפני עצמה. הפוליטיקה האפקטיבית של התקווה לא צמחה בישראל בחל ריק: היא תפסה את מקומה של המוסריות הפוליטית, שמילאה תפקיד משמעותי בזוהות, באתוס ובסדר היום של הציבור היהודי הליברלי בעבר. המבוי הסתום – שנבע מהקפאת המשא ומתן בין ישראל לפלסטינים, מסבבי הלחימה החוזרים ונשנים בעזה ומהנחתת שלטון נתניהו – הוביל את הציבור הזה להחליף את התוגה ואת תחושות האשם בגין לכיבוש ולאפרטהייד בתחשות שהיו מתגמלות יותר מבחןתו. מאחרוי מה שיכל היה להיראות כמהלך של התפרקחות עמدة למעשה השקעה בפנטזיה חלופית – כמויה למה שלרון ברלנט כינו "ציבוריות אינטימית". תחושות השיכנות,

התగייסות והתרומות הרוח של המהאות הליברליות נתפסו כאופן הקים החדש של התקווה, וכאפיק שעתיד להעלות את השם אל הציוני החבוט והמלנcoli על מסלול השפה מבטיחה. מאז קיץ 2020, ונוכח המשבריות הכרונית והבלבול ה프로그램תי והרגשי שיצרה, הסchorה הרגשית זו, שנטפה כאטרכטיבית פי כמה מהתזוכות להשלכות הכיבוש והאפרההיד, שימושה בסיס לMITOG מחדש של השם אל, והפכה לאחד הקווים הדומיננטיים של ביקורת השלטון בישראל.

התקוות שהמחאות הליברליות בישראל ביקשו להציג אינן ניתנת לניתוק משווין הנפש שבה התקבלו ההרג ההמוני, החרס המסייעי וההרעבה בעזה בקרב הציבור הנאור שאמור היה להתקומם נגדם. התקוות הללו סייפו תשתיית ליבידינלית למאה שיגיל לו כינה "זה-הomonizציה של התעלמות" – דפוס של זה-הomonizציה פסיבית, שבחן מדפסים בוטים וምורשיים של זה-הomonizציה בא לידי ביטוי ב"סירוב לקיים شيء כלשהו על האוכלוסייה". מה שנטרל את כיסי ההתנגדות לתמיכה הגורפת של הציבור בישראל במלחמה הברוטלית בעזה לא היה האחרה דמנונית של הפליטים, אלא פנטזיה של היפרדוות, שנתמכה בהשתתייכות מוחמת לקולקטיב של דומים, שבעקבות זועות השבועה באוקטובר קיבלה אינספור חיוזקים. בדיעבד, קשה שלא להכיר בכך שהניסיון הנسلح כביכול לתחזק תקוות פנטזיות פוליטיות כדי לשמר אחיזה ועיגון בעולם עלול לנמוד א. נשים וקובוצות במציאות מדומינית שבה דבר אינו חשוב יותר מהשרידות הפסיכו-פוליטית שלהם. האופטימיות האוצרית, למורות הפונקציות המקיימות שלה, ולמעשה בגלן, עלולה לתמוך בהתגשותם הסיוויטים הפוליטיים הגרועים ביותר. ההיאחזות בתקווה נושאת בחלוקת מהאחריות להחבות העתיד של הישראלים ושל הפליטים גם יחד. היישוב העמוק שאוחז בנו ככל שהאסון מתדרדר עשוי להיות פתח לגמילה הכרחית גם מהקונספציה הזאת.

ד"ר מיכל גבעוני, המחלקה לפוליטיקה וממשל, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.
דוא"ל: mgivoni@post.bgu.ac.il